सहकारी संस्थामा संलग्न सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्थाको एक अध्ययन : वाङसिङ गा.वि.स. स्याङ्जा जिल्ला

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र केन्द्रिय विभाग अर्थशास्त्र शिक्षा विभागको स्नातकोत्तर
तह दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि
प्रस्तुत शोध पत्र

प्रस्तुतकर्ता
शान्ति कुमारी शर्मा
स्नातकोत्तर तह (एम.एड) दोस्रो वर्ष
रोल्न नं.: १६११
परिक्षा रोल्न नं.: २८०२८७ (२०७०)
त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-४८-३४०-२००५
भर्ना वर्ष : २०६७

शिक्षाशास्त्र केन्द्रिय विभाग
अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

२०७३

सिफारिस पत्र (Recommendation)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षा शास्त्र संकाय केन्द्रिय विभाग अन्तर्गत अर्थशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तीको लागि सहकारी संस्थामा संलग्न सदस्यहरुको आशिंक तथा शैक्षिक अवस्थाको एक अध्ययन (वाङसिङ गा.वि.स. स्याङ्जा) शीर्षकमा शान्ति कुमारी शर्माले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । उँहाले तयार पार्नुभएको शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....

(प्रा.डा . ध्रुवराज शिवाकोटी)

शोध-निर्देशक

स्वीकृति पत्र (Approval)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षा शास्त्र संकाय केन्द्रिय विभाग अन्तर्गत अर्थशास्त्र विभाग विषयमा स्नातकोतर तह दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तीको लागि **"सहकारी संस्थामा संग्लन सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्थाको एक अध्यायनवाङसिङ गा.वि.स. स्याङ्जा"** शीर्षकमा शान्ति कुमारी ले पेश गर्नु भएको शोधपत्र अर्थशास्त्र शिक्षाको स्नातकोत्तर उपाधीको लागि स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मुल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१. विभागिय प्रमुख	....
	(उप.प्रा मीनराज पौडेल)
२ वाह्य प्रमुख	....
	....
३. आन्तरिक सुपरिवेक्षक	....
	प्रा.डा.ध्रुव राज शिवाकोटी

कृतज्ञता(Acknowledgements)

सहकारी संस्थाले आंशिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावको विश्लेषण शीर्षकको शोत्रपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र संकाय, अर्थशास्त्र शिक्षा निर्माण स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको हो । सर्वप्रथम मेरो शोधपत्र प्रस्तावना स्वीकृति गरी शोध पत्र लेख्ने सु-अवसर प्रदान गरिदिनु हुने अर्थशास्त्र विभागका प्रा.डा. धुव्रराज शिवाकोटी ज्यू प्रति सदा आभारी छु ।

आफ्नो व्यस्त समयको बावजुत पनि सहज ढंगले अमुल्य समय दिई निरन्तर सुझाव, सल्लाह, प्रेरणा र उत्साह दिई शोधपत्र लेख्नमा सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नु हुने आदरणीय गुरु तथा शोधपत्र लेख्नमा सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नु हुने आदरणीय गुरु तथा शोध निर्देशक प्रा.डा. ध्रुवराज शिवाकोटी ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र लेख्नको क्रममा आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिई हौसला बढाई दिनु हुने अर्थशास्त्र शिक्षा विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरुहरु प्रति हृदय देखि नै आभार प्रकट गर्दछु ।

स्थलगत अध्ययनका क्रममा आवश्यक सहयोग गरी खुलस्त रुपमा प्रश्नहरुको उत्तर दिई सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महिला, आमा, दिदी वहिनीहरु, यस संस्थामा संलग्न व्यापारी सदस्यहरुलाई र सहकारीका अध्यक्ष सिरु बहादुर क्षेत्रीलाई धन्यबाद दिन चाहान्छु । शोधपत्र लेख्नको लागि तथ्याङ्क संकलन तथा सन्दर्भ स्रोतहरु उपलब्ध गराउन सहयोग गर्नु हुने जिल्ला विकास समिति, गा.वि.स. कार्यालय स्याङ्जा, जिल्ला केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, केन्द्रिय पुस्तकालय र अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

मलाई पढाई लेखाई प्रति सदैव जागरुक तुल्याउदै यस तहमा पढ्न सहयोग पुऱ्याउने र जीवनका हरेक पक्षहरुमा प्रेरणा र सफल भविष्यको कामना गर्नु हुने मेरा माता पिता र श्रीमान् तेजमान शर्मा, मलाई तथ्याङ्क उपलब्ध गराईदिने मेरा सरहानीवहिनी ज्वाई यादव पौडेल प्रति धन्यवाद प्रकट गर्दछु । त्यसै गरी मेरा भाई, बहिनी सम्झना र अग्नीधर प्रदि प्रति पनि सदैव ऋणी छु । शोधपत्र लेख्न कै क्रममा अनुसन्धान प्रस्तावना देखि शोधपत्र प्रतिवेदन तयार गर्दा सम्म हर तरह सम्म सहयोग गर्नुहुने मेरा आत्मीय मित्रहरु प्रति आभारी छु ।

शान्ति शर्मा

शोधकर्ता

शोधसार (Abstract)

स्याङ्जा जिल्लाको वाङसिंङ्ग गा.वि.स. मा संचालनमा रहेको सहकारी (अन्नपूर्ण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.) सहकारी संस्थाले आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावको विश्लेषण शीर्षकमा गरिएको अध्ययन सहकारी संस्थाको वर्तमान अवस्थाको पहिचान गर्नु र सहकारी संस्थाबाट ऋण लिने आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्यहरु रहेका छन् ।

उक्त उद्देश्य प्राप्त गर्न परिणात्मक र गुणात्मक ढाँचाको माध्यमबाट प्राथमिक र द्वितिय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरुलाई तालिकाको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ ।यसमा प्रमुख रुपले प्राथमिक तथ्याङ्क संकलन गर्न .(सहकारी संस्थाका अध्यक्ष र सहकारी संस्थामा संलग्न भएका सदस्यहरु) गरिएको थियो ।यस संस्थामा सहकारी अध्यक्ष र ५ जना कर्मचारी सहित २९ जना शेयर होल्डरहरु र ३०० जना सदस्यहरु संलग्न रहेका छन् । यस सहकारीमा संलग्न भएका कर्मचारीहरुको नाम, उमर र पद प्रश्नावलीमा समावेश गरिएको छ ।

यस सहकारी संस्थाको ऐन २०४८ बमोजिम नेपाल सरकारबाट स्वीकृति लिई २०६६ कार्तिक ५ गते स्थापना भएको हो । वाङ्सिङ्ग गा.वि.स. मा अवस्थित यस सहकारी संस्थालाई सबल सहकारी मान्नुको तात्पर्य कृषक, व्यापारी, उद्योगपति प्राध्यापक, वैंक व्यावस्थापक, वित्त विश्लेषक जस्ता संस्थाका कर्मचारी व्यावसायी जस्ता समाजका विविध अनुभवी व्यक्तिहरुबाट संयुक्त रुपमा स्थापना भएको हो । आर्थिक सवलता र जीवनको सार्थकता निर्माण पूँजीको विश्वसनियता संगठन र लगानी गरी समाज र राष्ट्रमा योगदान दिने प्रतिवद्धता यस सहकारी संस्थाको मूल उद्देश्य हो । यस सहकारी संस्थामा जम्मा ३०० जना सदस्य संख्या मध्ये १३६ जना पुरुष र १६४ जना महिला गरी जम्मा ३०० सदस्य संख्या रहेका छन् । यी सदस्यहरुलाई उनीहरुको बचत र शेयरको रकम १०० प्रतिशत र सामुहिक धितोका आधारमा १५ प्रतिशत व्याजदरमा कम्तिमा दिएको ६ महिना देखि १ वर्ष सम्म १२प्रतिशत र १ वर्ष देखि २ वर्षसम्म १०प्रतिशत मा ऋण दिने व्यवस्था गरिएको पाइयो ।

यस सहकारी संस्थाका वचतका प्रकारहरु निम्न तरिकाबाट गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साधारण वचतमा ८ प्रतिशत व्याजदर दिने व्यवस्था छ भने व्यावसायिक वचतमा ५ प्रतिशत दिने, नारी वचतमा १०प्रतिशत दिने व्यवस्था गरिएको थियो । यस सहकारीको आ.व. २०६७/०६८ रु१५,९२,३१९/- र आ.व. २०६८/०६९ रु २०,२७८,७२५/-, २०६९/०७० रु २२,७०१,६१६/- लगानि गरिएकोमा कुल असुली आ.व. २०६७/०६८ मा रु३,५६६,७८३/- रकम र आ.व. २०६८/०६९ मा रु ३,९९३,९०५/-, २०६९/०७० मा रु५१,३७,५८८/- यस सहकारीमा संलग्न सदस्यको कुल आम्दानी व्याज पछि २०६७/०६८ मा रु३,७४,१९१/- मा २०६८/०६९ रु.३,९५७,८९७/-, २०६९/०७० मा रु.३,१०६,७०३/- यस मध्ये कुल खर्च २०६७/०६८ मा कुल खर्च रु.२,४७३,५९८, आ.व. २०६८/०६९ मा रु.२,४६२,७२६/, २०६९/०७० रु.३,२७४,१८६/- आ.व. कुल बचत क्रमशः रु १,१४६,८३७/- मा रु ८,७०,२२२/- भएको थियो । २०७० मा १,२६१,३५७/- यस सहकारी संस्था लि. मा प्रतिदिन रु ३०,०००/- भन्दा बढी वचत भएको पाइयो ।

यस अध्ययन क्षेत्रमा नमुना छनौटमा परेका सहकारीमा संलग्न हुनु भन्दा अगाडि र संलग्न भई सकेपछि सदस्यहरुको वार्षिक आम्दानी रु १,७७,५१,७२० खर्च रु१,१६,४६,४४३ र बचत रु १,००,३१,३४७ व्यवस्थालाई हेर्दा संलग्न अघिको वार्षिक आम्दानी रु१,२५,५०,२७०खर्च रु ८३,१२,४३१ बचत रु ४९,४५,०६७ भन्दा संलग्न भईसके पछिको आम्दानी खर्च र वचत वढी भएको पाइयो । बालवालिकाको शैक्षिक स्थितिलाई हेर्दा संस्थामा संलग्न हुनु अघिको तुलनामा संलग्न भईसकेपछि सरकारी विद्यालयमा जाने ३६प्रतिशत निजी विद्यालयमा ४७.८ संलग्न हुनु अघि ३८.७ प्रतिशत सरकारी विद्यालय जानेहरुको संख्या५० प्रतिशत भएको पाइयो ।

विषय सूची(Contents)

सिफारिस पत्र (Recommendation) i

स्वीकृति पत्र (Approval) ii

कृतज्ञता (Acknowledgment) iii

शोधसार (Abstract) iv

विषय सुची (Table of contents) vi

तालिका सुची (List of table) xii

संक्षिप्तीकृत सुची (Abbreviation) xiv

अध्यायएक (CHAPTER ONE)

१. परिचय (INTRODUCTION) १

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि (Background of the Study) १

१.२ समस्याको कथन (Statement of the Problem) ६

१.३ अध्ययनको उद्देश्य (Objectives of the Study) ८

१.४ अनुसन्धान प्रश्न(Research Question) ८

१.५ अध्ययनको महत्व (Significance of the Study) ९

१.६ अध्ययनको परिसीमा (Dimitation of the Study) ११

१.७ मुख्य शब्दावलीको कार्यकारी परिभाषा(Operational Definition of the Key Terms) ११

अध्याय दुई(CHAPTER TWO)

२. सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन र अवधााराणात्मक ढाँचा (REIVEW OF RELATED LITERATURE AND CONCEPTUAL FRAMEWORK)

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन (Review of Theoritical Literature) १३

२.२ पूर्व साहित्यको अध्यान (Review of Previous Studies) १६

२.३ साहित्यको पुनरावलोकनको अध्ययानमा प्रयोग (Implication of the Review for the Study) १८

२.४ अनुसन्धान अन्तर (Research Gap) २०

२.४ अवधाराणात्मक ढाँचा (Conceptual Freamework) २०

अध्याय तीन (CHAPTER THREE)

३. अनुसन्धान विधि (RESEARCH METHODOLOGY)

३.१ अध्यानको ढाँचा र विधी (Design and Method of the Study) २२

३.२ तथ्याङ्कका स्रोतहरु (Soueces of Data) २२

३.२.१ प्राथमिक स्रोत (Primary Source) २२

३.२.२ द्धितिय स्रोत (Secondary Source) २२

३.३ जनसंख्या, नमुना आकार र नमुना रणनिति (Population Sample Size)२३

३.४ अध्यानको क्षेत्र (Study areas) २४

३.५ तथ्याङ्क संकलन प्रकिया(Data Collection Tools procedures) २४

३.६ तथ्याङ्क सकलनका साधनहरु(Tools of Data collection)

३.६.१ प्रश्नावली (Questionnaire) २४

३.६.२ अवलोकन सुचि(observation List) २४

३.७ तथ्याङ्क संकलनका तरिकाहरु(Techniques of Data Collection) २५

३.७.१ प्रश्नवली (Questionnaire) २५

३.७.२ अर्न्तवार्ता (Interview) २५

३.८ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रकृया (Data Analysis and interpretation Procedure) २५

अध्याय चार(CHAPTER FOUR)

४. नतिजाको व्याख्या तथा विश्लेषण(**ANALYSIS AND INTERPRETATION OF RESULTS**) २६

४.१ अध्ययन क्षत्रको परिचय(Introduction of the study Area) २६

४.१.१ स्याङजा जिल्लाको भौगोलिक स्थिति (Gerographical position of syangja) २७

४.१.२ उद्देश्यहरु (Objectives) २७

४.१.३ कार्यहरु (Functions) २८

४.१.४ हालसम्मका सदस्यहरु (Current Members) २९

४.१.५ संस्थाको संगठनात्मक अवस्था (Organizational situation of Institution) ३०

४.२ ऋण लगानी तथा भुक्तानि र व्याजदर सम्बन्धि व्यवस्था (Provision of Loan Investiment Payment and Interest Rate) ३१

४.२.१ ब्याजदर सम्बन्धि प्रावधान (Provision of Interest Rate) ३१

४.२.२ ऋण भुक्तानिको प्रावधान (Provision of Loan Payment) ३२

४.२.३ बचत विवरण (Detail of Saving) ३३

४.२.४ लगानीको अवस्था (Condition of Investment) ३३

४.२.५ भुक्तानिको अवस्था (Condition of Payment) ३४

४.२.६ लगानिको क्षेत्रगत विवरण (Detail of Sectorwise Investment) ३५

४.३ सहकारीको बार्षिक, आम्दानी, बचत र खर्चको विवरण (Detail of Income, Saving and Expenditure) ३६

४.३.१ सहकारीको वार्षिक आम्दानी (Anual Inceome of Co-operative) ३७

४.३.२ सहकारीको वार्षिक खर्च (Annual Expenditure of Co-operative) ३७

४.३.३ बचतको अवस्था (Condition of Saving) ३८

४.३.४ नाफा बाँडफाँडको अवस्था (Condition of Profit Distribution) ३९

४.४ सहकारीका सदस्यहरुको उमेर, जात, धर्म, तालिम र पेशागत विवरण (Age, Caste, Religious and Occupation of Sampled Memners) ४०

४.४.१ सहकारीका सदस्यको उमेरगत विवरण (Agewise profile of co-operative Member) ४०

४.४.२ सहकारीका सदस्यहरुको जातिगत विवरण (Castewise profile of co-operative Member) ४१

४.४.३ नमूना छनौटसदस्यको धार्मिक विवरण (religious profileof co-operative Member) ४२

४.४.४ सहकारीका सदस्यहरुको पेशागत विवरण (Occupational of co-operative Member) ४३

४.५ ऋणका स्रोतहरु, ऋण लिनुको उद्देश्य र ब्याजदर (Sources of Loan, Objective of Loan and Interest Rate) ४४

४.५.१ सहकारीका सदस्यको लागि ऋणका स्रोतहरु (Sources of Loan for Sco-operative Member) ४४

४.५.२ ऋणका विभिन्न स्रोतका लागि व्याजदर (Interest Rate for Various Sources of Loan) ४५

४.५.३ सहकारी संस्थाबाट ऋण लिनुको उद्देश्य (Objective of Taling Loan from Co-operative) ४६

४.६ सहकारीका सदस्यहरुको आर्थिक अवस्था (Economic Condition of co-operative Member) ४६

४.६.१ ब्यावसायमा गरिएको लगानी रकमको स्रोत र आकार (Source and Size of Investment in Business) ४७

४.६.२ पेशागत वार्षिक आम्दानी (Occupationalwise Annual Income) ४८

४.६.३ सहकारीमा संलग्न हुन अघि र पछिको आम्दानी विवरणको तुलना (Compative of the Income of Member Involving Before & After in Co-operative) ४९

४.६.४ आयमा सहकारीबाट प्राप्त ऋण लगानीको योगदान (Contribution of Investment Income Loan Recevied from Co-operative) ५०

४.६.५ क्षेत्रगत वार्षिक खर्च (Sectorwise Annual Expenditure) ५२

४.६.६ तहगत वार्षिक वचत (Levelwise Annual Saving) ५३

४.७ शैक्षिक अवस्था (Educational Condition) ५४

४.७.१ सहकारीकम सदस्यहरुको शैक्षिक अवस्था (Educational Status of co-operative Members) ५४

४.७.२ सहकारीका सदस्यहरुको तहगत शैक्षिक अवस्था (Levalwise Education Status of co-operative Members) ५५

४.७.३ उमेरको आधारमा बालवालिकाको संख्या (Number of Children on the Basis of Age) ५५

४.७.४ बालवालिकाहरु पढ्ने शैक्षिक संस्था सम्बन्धि विवरण (profile of Educational Institutaion Studing Children) ५६

४.७.५ बालवालिकाको तहगत शैक्षिक विवरण (Levelwise Educational profile of Children) ५७

४.८ सहकारीमा संलग्न सदस्यहरुको समस्याहरुका पहिचान र समाधानकोउपाय(Analysis of Problems Inveloved Members Credit Co-Operative Limited) ५८

४.९ सारांश (Summary) ६०

अध्याय पाँच (CHAPTER FIVE)

५. निष्कर्ष र सुझावहरु (CONCLUSION & RECOMMENDATION)

५.१ निष्कर्ष (Conclusion) ६३

५.२ सुझावहरु (Recommendations) ६४

५.२.१ नितीगत सुझावहरु - (Policy Related Recommendation) ६४
५.२.२ प्रयोगात्मक सुझाव (Practces Related Recommendation) ६५
५.२.३ भविष्य अनुसन्धान सम्बन्धी सुझाव (Futher Research Related Recommendation) ६५
सन्दर्भ सामग्री (REFERENCES)
अनुसूची १(APPENDIX- I)
प्रश्नावली
अनुसूची २(APPENDIX- II)
अवलोकनसूची
अनुसूची ३(APPENDIX III)

तालिका सूची(LIST OF TABLES)

तालिका ४.१	शेयस सदस्यहरुको संख्या र प्रतिशत २०७०	२९
तालिका४.२	व्याजदर सम्बन्धि प्रावधान -२०७०	३२
तालिका ४.३	ऋण भुक्तानि सम्बन्धि प्रावधान-२०७०	३२
तालिका ४.४	यस संस्थाको बचत तथा निक्षेप विवरण (आ.व.२०६८/०६९/०७०)	३३
तालिका ४.५	संस्थाको लगानीको अवस्था (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	३४
तालिका ४.६	भुक्तानिको अवस्था (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	३५
तालिका ४.७	लगानीको क्षेत्रगत विवरण (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	३६
तालिका ४.८	वार्षिक आम्दानीको स्थिति (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	३७
तालिका ४.९	सहकारीको वार्षिक खर्चको स्थिति (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	३८
तालिका ४.१०	बचतको अवस्था २०६७/ ०६८/ २०६८, /०६९/ २०६९/ ०७०	३८
तालिका ४.११	नाफाको वितरण स्थिति थति (आ.व.२०६७/०६८, २०६८/०६९ र २०६९/०७०)	४०
तालिका४.१२	उमेरगत जनसंख्या २०६९	४१
तालिका४.१३	जातिगत विवरण २०७०	४२
तालिका४.१४	धार्मिक विवरण २०६९	४२
तालिका४.१५	अध्ययन क्षेत्रका सदस्यहरुको पेशा सम्बन्धि अवस्था २०७०४७	४३
तालिका४.१६	सहकारीमा प्रवेश गर्नु अघि र पछिका ऋणका स्रोतहरु २०७०	४४
तालिका४.१७	ब्याजदर सम्बन्धि व्यवस्था २०७०	४५

तालिका ४.१८	ऋण लिनुको उद्देश्य जनसंख्या र प्रतिशत २०७०	४६
तालिका४.१९	भूमिको स्वामित्व २०७०	४७
तालिका४.२०	लगानी रकमको स्रोत र आकार २०७०	४७
तालिका ४.२१	सदस्यको पेशागत वार्षिक आम्दानी २०७०	४८
तालिका ४.२२	तहगत आम्दानीको विवरण अवस्था २०७०	५०
तालिका ४.२३	कुल आयमा सहकारीबाट प्राप्त ऋण लगानीको योगदान २०७०	५१
तालिका४.२४	क्षेत्रका आधारमा वार्षिक खर्च विवरण २०७०	५२
तालिका४.२५	वार्षिक वचतको अवस्था २०७०	५३
तालिका४.२६	उत्तरदाताको शैक्षिक अवस्था २०७०	५४
तालिका४.२७	उत्तरदाताहरुको शैक्षिक अवस्था	५५
तालिका४.२८	बालवालिकाको उमेरगत अवस्था २०७०	५६
तालिका ४.१९	शैक्षिक संस्था सम्बन्धि विवरण २०७०	५७
तालिका ४.३०	बालवालिकाहरुको तहगत शैक्षिक विवरण २०७०	५८

संक्षेपिकरण सूची(ABBREVIATIONS)

वि.सं.	-	विक्रम संवत
गा.वि.स.	-	गाउँ विकास समिति
आ.व.	-	आर्थिक वर्ष
लि.	-	लिमिटेड
रु.	-	रुपैँया
प्रा.वि.	-	प्राथमिक विद्यालय
जि.वि.स.	-	जिल्ला विकास समिति
क्र.सं.	-	क्रम संख्या
ने.रा.वै.	-	नेपाल राष्ट्र वैंक
रु.	-	रुपैँया
रो.	-	रोपनी
म.	-	महिला
पु.	-	पुरुष
बा.	-	बालवालिका
सं.	-	संस्था
उ.मा.वि.	-	उच्च माध्यामिक विद्यालय
मा.वि.	-	माध्यामिक विद्यालय
ऋणी	-	सहकारीमा आवद्ध भई ऋण लिने व्यक्ति
शेयर सदस्य	-	सहकारी संस्थाको कुल सम्पतिमा हिस्सा भएको व्यक्ति

सरकारी विद्यालय	-	सरकारको सम्पतिबाट स्थापित संचालित विद्यालय
निजी विद्यालय	-	व्यक्ति व्यक्ति मिलेर आफ्नो सम्पतिबाट स्थापित र संचालिन विद्यालय
ADB	-	Agriculture Development Bank
सहकारीमा संलग्न हुनु अघि	-	सहकारीमा प्रवेश भई सदस्य भएको अवस्था
संलग्न हुनु पछि	-	सहकारीमा प्रवेश भई सदस्य भएको अवस्था
सं.स.	-	सदस्य संख्या
बा.स.	-	बालवालिकाको संख्या
निरक्षर	-	पढ्न लेख्न नजान्ने
साक्षर	-	पढ्न लेख्न जान्ने
अ.पु. वि.	-	अध्यायन पुस्तिका विवरण